

Леся Алексієвець, Інна Кватира

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВІДБУДОВИ ТА РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (1918–1939 РР.)

У статті автори розглядають основні тенденції відбудови та розвитку польської промисловості у період Другої Речі Посполитої.

Ключові слова: Польська держава, економічний розвиток, промисловість, галузі промисловості.

В умовах розвитку українсько-польських відносин, розбудови незалежних демократичних держав назріла необхідність об'єктивного дослідження складних процесів соціально-економічного розвитку Польщі у міжвоєнний період. Зокрема, процеси відбудови і розвитку однієї з важливих сфер польської економіки – промисловості не знайшли широкого висвітлення у вітчизняній історіографії. Більш інформативніше ці питання висвітлюються в дослідженнях польських науковців З. Ландау, Ю. Попкевича, Ф. Ришки, Я. Лукасевича [1], Є. Голембйовского, А. Єзерского, С. Лещинської та ін.

Друга Річ Посполита розпочала своє існування як держава в умовах розорення внаслідок воєнних дій та грабіжницької економічної політики країн-загарбників. Перебування польських земель у складі трьох різних за рівнем економічного розвитку держав призвело до значних економічних диспропорцій, матеріальних втрат. Особливо постраждало народне господарство Королівства Польського і Галичини. Російська влада, разом з відступаючою армією, в 1915 році демонтувала заводи, які виробляли продукцію для військових потреб, промислові підприємства і евакуювала їх в глибину Росії. Так само евакуюувались й різні установи, навчальні заклади, кваліфіковані кадри, депортовані німецькі колоністи [2, с. 64]. Багато підприємств було знищено, щоб не потрапили до рук німців. Під час окупації Німеччиною і Австро-Угорщиною по-грабіжницьки використовувались ресурси, економічний і людський потенціал на зайнятих територіях в інтересах ведення війни, а також з метою підірвати польську економіку в майбутньому. До Німеччини і Австрії вивозилось вугілля з Домбровського басейну, була конфіскована також сировина, яка знаходилася на складах; відправляли цінні машини і деталі механізмів, які містили рідкісні метали, дефіцит яких відчувався у Німеччині внаслідок економічної блокади. Широких масштабів набуло вивезення робочої сили (тільки в Німеччину – близько 300 тис. осіб) [3, с. 178].

Зруйнована війною промисловість країни на початковому етапі становлення Другої Речі Посполитої знаходилася в стані глибокої кризи. Промислова продукція в 1919 р. становила лише 30 % від рівня 1913 р. В деяких галузях спад виробництва був катастрофічним [4, с. 408]. Так, рівень металургійного виробництва ледве досяг 10–12 % довоєнного, текстильна промисловість випускала 39 % продукції, порівняно з 1914 р., шерстяна – 20–27 %. У Королівстві Польському видобуток кам'яного вугілля у 1919 р. становив близько 68 % довоєнного обсягу, залізної руди – 30 %, чавуну – 4 %, виплавка сталі – 3 % [5, с. 303; 6, с. 277].

Держави, які брали участь у війні, незважаючи на принцип рентабельності, розвивали ті галузі промисловості, які б задовольняли військові потреби. Тому найактивніше розвивались машинобудівна і хімічна галузі, тут впроваджувались нові технічні розробки й технології. До найзначніших досягнень економіки тогочасної Європи треба віднести розвиток літакобудівної і моторобудівної галузей; впровадження конвеєрного і напівавтоматизованого виробництва у військовій промисловості; запровадження стандартизації продукції, що

базувалась на принципі заміності частин. Польська промисловість, з технічної точки зору, була далека від європейського рівня. Цей процес поглибився і в післявоєнний період. Після здобуття незалежності промислові потужності, які знаходились на територіях, що входили до складу Німеччини, були дуже зруйновані; не вистачало сировини, оборотних коштів і кредитів. Повсюдно відчувався дефіцит вугілля, тому що Верхня Силезія була приєднана до Польщі лише в 1922 р., а кількість видобутого в Домбровському і Краківському басейнах вугілля не забезпечувала потреб країни. За нищення промисловості під час війни Польща практично не отримала ніякого відшкодування. (Внаслідок територіального принципу, репарації з земель колишніх пруських і австрійських земель zostались задіяні у відшкодуваннях на користь великих держав-переможниць. Квоти були зрівняні з вартістю відшкодувань на російських територіях [7].) В результаті, Польща не сплачувала, але і не отримувала репарацій. Не повернулися в державу і вивезені машини й устаткування. В період війни домінували військові потреби, саме вони породжували застійні явища в економіці [6, с. 275].

Після закінчення військових дій перед урядом постало два важливих завдання: відбудова промисловості, знищеної війною та інтеграція, яка спиралась на пристосування промисловості до потреб незалежної держави. Важливо зазначити, що можливості впливу на збереження приватних виробників й інвесторів були обмежені. Інструментами промислової політики стали державні замовлення, кредитування і розподіл сировини, а коли не було власника підприємства, – націоналізація важливих підприємств. Держава успадкувала багато промислових, комунікаційних, інфраструктурних об'єктів. Саме вони і становили державний сектор в економіці. За оцінками економістів А. Єзерського і С. Лещинської, до найважливіших з них належали: “на колишніх російських територіях: Гута Банкова в Домброві Гурнічій, Гута Бляховня під Ченстоховом; на територіях австрійських: вугільні шахти “Бжеще”, соляні копальні в Велічці і Бохні, а також нафтопереробний комплекс (рафінування нафти) в Дрогобичі, з якого згодом створено підприємство “Полмін”, копальні солей содових “TESP” і заводи “Азот” в Яворові” [6, с. 276]. На колишніх пруських територіях залишились у спадок соляні розробки в Іновроцлаві, багато підприємств і заводів, зернових млинів в Бидгощі і 20 % акцій Гданської верфі. У Верхній Силезії в 1922 р. – вугільний концерн з шахтою “Король” в Королівській Гуті, якому було дано нову назву “Скарбоферм”; металургійний комбінат обробки олова в Стрибніку; водокачки у Шльонську, а також фабрика азотних сполук у Хожові (яка була збудована в 1915–1918 рр., і стала об'єктом постійних суперечок між Німеччиною і Польщею щодо власності, аж до 1928 р.). Всі підприємства гірничо-металургійної промисловості, які раніше належали державам-загарбникам, були об'єднані і управлялись Головною гірничо-металургійною дирекцією і Міністерством промисловості і торгівлі. Вартість підприємств, отриманих у спадок з територій трьох колишніх держав оцінено в 1923 р. в 275 млн злотих [8, с. 28].

Сформована на теренах великих держав-загарбників галузева структура не відповідала зміні джерел сировини, новим ринкам збуту. Особливо це торкнулося текстильної промисловості Королівства Польського, що орієнтувалась на східний ринок; сільськогосподарської продукції і харчової промисловості Великопольщі і Помор'я, орієнтованих на німецькі ринки, а також гірничо-металургійної галузі пов'язаної з промисловістю Німеччини [6, с. 277]. Стає очевидним той факт, що передвоєнний видобуток кам'яного вугілля в Силезії, нафти в Галичині перевищував потреби польського ринку, а повне використання джерел сировини вимагало виходу на закордонні ринки.

Для легкої промисловості втрата східних ринків не могла компенсуватись Великопольським і Галицьким ринком, тому що потреби цих споживачів відрізнялись від потреб споживачів колишніх східних ринків. Крім того, слабо розвивалися такі необхідні для незалежної держави галузі: хімічна, електротехнічна, виробництво зброї тощо. Відбудова і реконструкція промисловості вимагали також значних капіталовкладень, нестачу яких гостро відчули як держава, так і приватні підприємці.

На початковій фазі відбудови іноземний капітал не поспішав робити інвестиції в Польщу, зважаючи на ризик сусідства з Радянською Росією і Німеччиною, а також на домінування думки щодо Польщі як тимчасової держави. Іноземний капітал, який все-таки потрапив у Польщу носив, як правило, спекулятивний характер і вдало використовував повоєнний хаос та інфляцію. Загальний обсяг польської промислової продукції в перший період після відновлення незалежності забезпечували великі підприємства, що мали досить високу концентрацію виробництва. Основні галузі промисловості частково були сконцентровані за територіальним принципом: паливно-сировинна, вугільна, металургійна – у Домбровському басейні й Верхній Силезії, військова – в Келецько-Радомському районі, машинобудівна – у Варшаві, текстильна – в Лодзинському районі. Відносно другорядними промисловими центрами залишилися Бяла, Бельско, Білосток та деякі інші міста Північно-Західної Польщі. У багатьох місцевостях країни знаходилися підприємства переробної та харчової промисловості (цукрові, винокурні заводи та ін) [5, с. 304]. Східні території – західноукраїнські й західнобілоруські землі – становили індустріально відсталі ринки збуту і сировини для промисловості власне польських земель. Чинниками саме такої локалізації промисловості були, з одного боку, наявність корисних копалин, сировини, а з іншого – різні умови розвитку економіки на колишніх загарбаних територіях – митна і податкова система, можливості відшукування капіталів та кредитів, кваліфіковані кадри та наявність трудових ресурсів, тощо. Тому важливим питанням для польської економіки була не тільки модернізація промисловості, а й структурна перебудова відповідно до нових умов і потреб відновленої держави. Виникла необхідність створити єдиний народногосподарський організм шляхом уніфікації господарського права, технічних нормативів і стандартів, здійснити реструктуризацію промисловості в її територіальному розміщенні, а також забезпечити своє місце на міжнародному ринку.

Створення єдиного економічного організму держави було неможливим без загальнодержавної транспортної системи. В польській транспортній системі комунікацій основну роль відігравала залізниця, яка перевозила в 1927 році 97 % вантажів і 87 % пасажирів [9]. Головну залізничну лінію було відбудовано ще в період війни з Росією і повоєнної інфляції. В 1921 р. здана в експлуатацію залізнична магістраль, що з'єднувала Варшаву і Познань. В період 1926–1929 рр. основним завданням була модернізація, а не побудова нових залізничних гілок, хоча в цей час відкриті сполучення між Калстами і Підзамчем (115 км), Луцьком і Стояновим (85 км), Черським і Костержиною (43 км) [6, с. 88].

Найважливішою інвестицією у транспортну систему Польщі стало будівництво лінії між Верхньою Силезією і портами Гдині й Гданська, що отримала назву “вугільної магістралі”, мала життєво важливе значення для економіки Польщі [4, с. 305]. Цей проект вимагав будівництва нових відрізків допоміжних і під'їзних шляхів, й перебудови існуючих та будівництва нових товарних станцій. Безпосереднім поштовхом до цього стала митна війна з Німеччиною в 1925 році, яка змусила Польщу шукати нових експортних шляхів, оминаючи німецькі порти. До 1929 року було реконструйовано близько 60 % мостів, 80 % станцій і 75 % адміністративних будівель [9]. Проведено заходи щодо уніфікації залізнично-вагонного парку, що залишився у спадок від трьох держав загарбників і був дуже розрізнений. Це стало можливим завдяки будівництву в Польщі кількох паровозобудівних і вагонобудівних заводів, які змогли повністю забезпечити потреби польських державних залізниць новітнім парком. Окрім залізничного транспорту, в масових перевезеннях був задіяний і річковий, який також поступово модернізувався [6, с. 88].

Закінчення воєнних дій і перехід до мирного життя сприяли відбудові промисловості країни, яка відроджувалась, здебільшого, за рахунок державних інвестицій. Отримуючи кредити від держави, підприємці повертали їх за номіналом, тобто, враховуючи інфляцію, за значно меншою вартістю, таким чином отримуючи значні прибутки. Так само виплата заробітної плати робітникам і службовцям грішми, курс яких постійно падав теж приносила прибуток. Сприятливими для розвитку промисловості були і умови експорту, зокрема на такі товари: вугілля – в Австрії і Чехословаччині, текстиль – у Румунії, Австрії, Угорщині, ліс – у

Німеччині й Великій Британії, крім цього, згідно з Версальським договором, Польща мала право вивозити свої товари в Німеччину без будь-якого мита впродовж п'яти років [4, с. 305]. Таким чином, відбудова промисловості відбувалася в основному за рахунок державних кредитів і була завершена до 1923 р., хоча показник промислового виробництва, у порівнянні з 1913 р., не перевищував 75 % [10].

Друга Річ Посполита отримала у спадок розруху і зруйновану сферу економіки, а також галузеву структуру, в якій домінували текстильна, гірничо-металургійна і харчова галузі. Важливо зауважити, що однією з причин зміни у галузевій структурі польської промисловості стала Перша світова війна. З одного боку, чимало підприємств було знищено у період війни, їх не змогли відбудувати за час незалежності, з другого, – певні ділянки виробництва під час війни – штучно розвинені: наприклад, хижачька заготівля деревини (переважно в Біловезькій Пущі). Тому структура зайнятості в період відбудови – наслідок всіх вказаних чинників. В 1924–1938 рр. внаслідок інвестиційної діяльності держави та приватних підприємців відбулися незначні зміни галузевої структури промисловості [11, с. 35].

Так, в 1938 р. до п'яти галузей, які створювали найбільшу зайнятість робітників, належали: металургійна, текстильна, мінеральна, гірничо-видобувна і харчова. Структура ж зайнятості не відображає достатньо повно важливості галузей для економіки. Приміром, зайнятість на електростанціях була не велика, а роль електротехнічної галузі дуже вагома для економіки. Варто зауважити, що зниження рівня зайнятості в гірничодобувній галузі не тільки не знижувало виробництво, а й інколи могло сприяти його збільшенню в основному за рахунок підвищення ефективності та продуктивності праці. За вартістю виробленої продукції головні позиції утримували текстильна та харчова промисловість, та за значенням для економіки і зовнішньої торгівлі більшого значення мали металургійна і вугільнодобувна, які не досягли у своєму розвитку довоєнного рівня. Це мало певний негативний вплив на загальну економічну ситуацію в країні.

Різні галузі промисловості відбудовувалися нерівномірно. Так, за даними статистики, видобуток залізної руди в 1923 р. досягнув 97 % довоєнного рівня (у післявоєнних кордонах, враховуючи Силезію), виплавка сталі – 70 %, чавуну – лише 42 %. Особливо відставала металургія Королівства Польського, де чавуну виплавили лише 27 %, а сталі – 42 % довоєнного показника. Видобуток кам'яного вугілля досяг 89 % довоєнного рівня, причому в Домбровському, Сосновецькому і Краківському промислових округах навіть перевищив довоєнний. Текстильно-бавовняна промисловість перевершила довоєнний рівень, за кількістю тонкопрядильних веретен у всіх змінах – 139 %, механічних ткацьких верстатів – 112 %, робітників – 115 %. У той же час відставала текстильно-вовняна промисловість, за кількістю чесальних веретен у всіх змінах лише 56, 5 % механічних ткацьких верстатів – 37 %, зайнятість робітників – 59 % довоєнних показників [4, с. 306].

Статистичну інформацію про стан розвитку основних галузей промисловості подано у таблиці 1, в якій відображено кількість виробленої продукції порівняно з довоєнним рівнем і в динаміці [13, с. 114–122].

Порівняльна таблиця величин виробленої продукції деяких галузей промисловості у 1913, 1921–1939 рр.

Види продукції	Одиниці міри	1913 р.	1921 р.	1929 р.	1939 р.
Електроенергія	млн кВт	660	1 511а	3 048	3 977
Кам'яне вугілля	млн т	40,9	29,9	46,2	38,1
Сирець заліза	тис. т	1055	520 а	704	879
Сталь	тис. т	1 700	841	1 377	1 441
Залізна руда	тис. т	493	306	660	872
Сірчана кислота	тис. т	60	168 б	233,2	189 г
Штучні добрива	тис. т	400	220 а	579,3	498 г
Цемент	тис. т	665	500 в	1 008	1 700
Папір	тис. т	65	52 в	128,4	205
Цукор	тис. т	571	274 в	824,3	491
Паровози	штук	-	-	165	28
Тканини	тис. т	143	-	-	95 г
Прядиво	тис. т	127	142	111 г	138 г
Нафта	тис. т	1 114	705	743 г	507
Сіль	тис. т	189	327	548 г	643

Примітка: (буквами позначено роки, за які взято дані):

а – 1923 р., б – 1925 р., в – 1922 р., г – 1928 р., г – 1937 р.

Таблиця 2 ілюструє розміщення промисловості за територіальним принципом [14]. Як бачимо, найбільш промислово розвинутими були центральні та західні регіони Польщі, а найменш – східні воєводства. Зокрема промисловість на територіях Тернопільського, Волинського, Станіславського воєводств була представлена переважно переробними галузями: деревообробною, харчовою, борошномельною і переробкою зернових та виробництвом будівельних матеріалів тощо [15; 16]. Як правило, це були невеликі підприємства, про що свідчить кількість зайнятих на виробництві робітників [17, арк. 28].

Таблиця 2

Зайнятість робітників у промисловості за територіальним принципом згідно з даними 1935 р.

Воєводства	Зайнятість у промисловості на 100 тис. населення	Воєводства	Зайнятість у промисловості на 100 тис. населення
Силезьке	82,4	Львівське	9,6
Варшава	57,2	Станіславське	6,4
Лодзинське	48,3	Волинське	5,9
Келецьке	33,6	Віленське	5,1
Краківське	22,3	Новоградське	4,7
Познанське	20,7	Люблінське	4,0
Поморське	15,6	Поліське	3,5
Варшавське	13,4	Тернопільське	3,3
Білостоцьке	9,8		
		Всього по країні	20,4

Такий розвиток промисловості Польщі призвів до її однобокості. Основні причини цього крилися у: обмеженості внутрішнього ринку; складності процесу формування єдиного народногосподарського механізму на територіях, які тривалий час розвивалися за різними економічними моделями тих держав, у складі яких вони перебували; відриві польської економіки від зовнішніх ринків збуту і сировини; нестабільності в середині самої держави та у світовій економічній системі.

Курс на посилення обороноздатності Другої Речі Посполитої знайшов відображення у створенні Центрально промислового округу (СОР), який став структурним компонентом чотирирічного плану розвитку промисловості, реалізація якого розпочалось у 1936 р. Але ідея забезпечення важливих для обороноздатності держави галузей з'явилась значно раніше. Вже в 1921 р. розроблено початковий проект так званого “Трикутника безпеки”, який займав території, розміщені між Віслою і Сяном. У 1928 р. розпочато перші кроки щодо концентрації тут військової промисловості. 29 березня 1928 р. видано розпорядження президента Речі Посполитої в справі податкових пільг для інвесторів в сфері промисловості й комунікацій в “Трикутнику безпеки” [18, с. 523]. У списку підприємств, які підпадали під розпорядження були: електростанції, газорозподільні станції, металургійні заводи, верстатобудівні фабрики, танкові й авіаційні заводи, заводи з виробництва сірчаної кислоти, пороху і перев’язувальних матеріалів, підприємства з виробництва целюлози, протигазів і зброї. Всі вони звільнялись від податку з доходу на період до 10-ти років. Це робилося з метою залучення приватного капіталу до інвестицій. Головні інвестиції в СОР розпочато тільки в 1935–1937 рр. Для реалізації цього надзвичайно важливого для країни завдання планувалось асигнувати в сферу виробництва зброї 3,5 млрд злотих [19, с. 145].

Про значення індустріалізації держави говорив міністр промисловості і торгівлі А. Роман на відкритті XVII міжнародних торгів у Львові (вересень 1937 р.): “... індустріалізація держави – це творення її обороноздатності, це пом’якшення проблеми безробіття, це збільшення національного доходу, а отже зростання добробуту і культури широких мас народу, це – в результаті – постійне зміцнення нашої сили, ролі і значення в житті народів світу” [20, с. 2].

Звичайно, криза й економічний спад призвели до того, що здійснювані заходи не дали очікуваних результатів. Тому в квітні 1938 р. видано постанову, яка, замість звільнення від частини податків, впроваджувала систему відрахувань податку з сум, інвестованих у СОР [21, с. 45]. Ця постанова розширила список підприємств, яким надано пільги, а також точніше визначила територію СОР. Тепер до нього входили 44 повіти (з них – 2 міські – Люблін і Радом), що були розміщені в таких воєводствах: Келецькому, Краківському, Люблінському, Львівському, із загальною площею приблизно 60 тис. км² і населенням майже 6 млн чоловік (це становило 15,4 % території й 18 % загальної кількості населення держави). Населення сіл – 83 % мешканців. На цій території було тільки одне місто з населенням більше 100 тис. чол. – Люблін (122 тис. чоловік). З решти 16-и міст тільки Радом наближався до цих показників. За переписом 1931 р., крім вказаних вище міст, ще заледве в трьох повітах зайнятість в промисловості й ремісництві становила понад 20 % – Келецькому, Конецькому, Опатовському. Вродовж майже ста років значну частину СОР становив Старопольський вугільний басейн, з чітко визначеними промисловими традиціями; хоч основні території СОР належали аграрному сектору [6, с. 300].

Саме СОР мав змінити структуру зайнятості. Передбачалось, що у великій промисловості буде створено робочі місця для 55 тис. робітників, у середній та малій – майже 36 тис., у ремісничій галузі буде зайнято – 6 тис. чоловік, а у торгівлі – 10 тис. (разом – приблизно 107 тис. чоловік). Це дало б півмільйону селянських родин отримати прожитковий мінімум [22, с. 45].

Цінністю СОР вважались корисні копалини Малопольської височини і Карпат, а саме поклади нафти і газу. Велике значення мали й карпатські ріки як джерело енергії. На них передбачалось побудувати дев’ять гідроелектростанцій на 184 МВ. Границями СОР охоплено частину Підкарпатського нафтового басейну (Кросненсько-Ясельський район), де видобуток нафти на 1937 р. становив 118 тис. тонн, запаси природного газу оцінювались в 3,5 млрд м³ [19, с. 117]. Згідно плану, СОР поділено на три частини: регіон “А” – площею 14 тис. км² (Келецький), мав перш за все виконувати функцію сировинної бази; регіон “В” – площею 15 тис. км² (Люблінський), на нього були покладені завдання апробації; регіон “С” – площею 30 тис. км² (Сандомирський), який вирізнявся з поміж інших розмірами інвестицій [6, с. 301]. Однією з найважливіших інвестицій в СОР стало будівництво металургійного

заводу в Стальовій Волі, так як металургійні підприємства в Свентокшиському і Страховіцах були не в змозі забезпечити потрібну кількість сталі. Металургійний завод у Стальовій Волі мав отримати статус металургійного комбінату, який виробляв би сталь, електроенергію, алюміній, а також військове устаткування і зброю. Нові підприємства в Польщі були, як на той час, досить великими і сучасними. Так річна продукція авіаційного заводу в Мелку мала становити біля 450 машин. Авіамотори повинна була постачати фабрика в Жешуві. Під вивіскою верстатобудівної фабрики в Жешуві фірма Цегельського відкрила філію, яка виробляла артилерійську зброю, в Любліні підготовлено завод для виробництва вантажних автомобілів, а також модернізовано існуючий авіаційний завод. Розширені заводи з виробництва зброї в Страховіцах і Радомі [23, с. 214].

Найбільші підприємства хімічної промисловості відкрилися в Дембіці, зокрема заводи з виробництва штучного каучуку мали забезпечити сировиною фабрику автомобільних і авіаційних шин. Недалеко від Дембіці розпочато будівництво великого заводу з виробництва вибухівки, а також модернізовано заводи в Пьонтках біля Радомі. Фабрика з виробництва целюлози в Недоміцах розпочала випуск продукції в 1939 р. Розпочали будівництво фабрик з випуску військової амуніції, найбільшими серед них мали стати в Красніку.

З 57-и підприємств оборонної промисловості в СОР було розміщено 35, у Варшавському промисловому окрузі – 16, і поза ним – 6. Варто зазначити, що майже всі інвестиції, проєктовані для реалізації в СОР, були продовжені після Другої світової війни у значно більших масштабах [6, с. 301].

Значні інвестиції здійснювали іноземні підприємці. Французи будували електростанції й металургійні заводи в Стальовій Волі; продукція фабрик автомобільних шин базувалася на швейцарській ліцензії, а Люблінського автомобільного заводу – на американській.

Історик в еміграції П. Заремба так підсумував діяльність держави в цей період: “Варто відзначити сприятливий вплив державного втручання на розвиток економіки країни, виділити основні його елементи. А саме: широкомасштабну програму державних інвестицій, що спиралась на фонди, виділені з державного бюджету і на кредити банків; постійне зниження процентної ставки, яке сприяло заохоченню до промислових інвестицій в суспільстві в цілому; постійне врегулювання верхньої межі цін; жорсткий контроль і часткове скасування картельних договорів; втручання держави на ринку праці; і, врешті, зменшення глобальної заборгованості сільського господарства, заходи щодо збільшення його загальної дохідності...” [24, с. 239–240].

Отже, в економічному поступі Польщі міжвоєнної доби мали місце позитивні тенденції, однак, загальний баланс промислового розвитку не можна вважати беззаперечно позитивним. Загальний обсяг промислової продукції був нижчим за довоєнний рівень, багато важливих для господарства галузей перебувало у стані застою. За умови низького технічного і технологічного рівня та недостатньої конкурентоспроможності, промисловість Польщі все ж вирізнялась високим ступенем централізації та концентрації капіталу. Зростала роль картелів, промислових монополій, що були тісно пов’язані з банками. Нетривалі періоди сприятливої економічної кон’юнктури, що чергувалися з періодами спаду, не дозволили ефективно модернізувати промисловість, розвинути економічний потенціал держави, посилити обороноздатність країни перед загрозою війни.

Список використаних джерел

1. *Lukasiewicz J.* Dynamika rozwoju przemysłu na ziemiach polskich. Gospodarka przemysłowa i początki cywilizacji technicznej / red. I. Pietrzak-Pawłowska. – Wrocław, 1977. – 214 s. 2. *Szeżeśniak A. Z.* Historia Polski i świat naszego wieku. 1914–1989 / A. Z. Szeżeśniak. – Warszawa: wydawnictwo Bellona, 1997. – 400 s. 3. *Алексієвєць Л. М.* Новітня історія Польщі (1918–1939) [Текст] / Л. М. Алексієвєць. – Київ – Тернопіль: Астон, 2002. – 320 с. 4. *Drozdowski M. M.* Gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej // Polska odrodzona. 1918–1939. Państwo. Społeczeństwo. Kultura / Pod. red. J. Tomickiego. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1982. – S. 408–462. 5. *Алексієвєць Л. М.* Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 [Текст] / Л. М. Алексієвєць. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с. 6. *Jeziński A.* Historia Gospodarcza Polski / Andrzej Jeziński, Cecylia Leszczyńska. – Warszawa: Key Text, 1999. – 560 s. 7. *Пономарєв М. В. Смирнова С. Ю.* Новая и новейшая история стран Европы и Америки [Текст] / М.В. Пономарєв, С. Ю. Смирнова. – М.: Владос, 2000. – 383 с. 8. *Golebiowski J.* Sektor państwowy w gospodarce Polski międzywojennej / Golebiowski J. – Kraków, 1985. 9. *Brzosko E.* Rozwój transportu w Polsce w

latach 1918–1939 / Brzosko E. – Szczecin: wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie, 1982. 10. *Дильонгова Г.* Історія Польщі 1795–1990 [Текст] / Дильонгова Г. [Пер. з пол. М. Кірсенка]. – Київ: Вид. дім “Києво-Могилянська Академія”, 2007. – 239 с. – Обкл. Пол. – Бібліогр.: с. 221–223. 11. *Jędruszczak T.* Ostatnie lata drugiej Rzeczypospolitej (1935–1939) / Jędruszczak T., Jędruszczak H. – Warszawa, 1970. 12. *Landau Z.* Gospodarka Polski międzywojennej 1935–1939 / Zbigniew Landau. – Warszawa, 1982. 13. *Rzeczpospolita Polska*, Ministerstwo Informacji. // Малий річник статистичний. – Warszawa, 1936. – 362 s. 14. *Kaliński J.* Gospodarka Polski w XX wieku / Kaliński J., Landau Z. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2003. – 409 s. 15. *ДАТО.* – Ф. 231. – Оп. 6. – Спр. 1094. – 39 арк. 16. *ДАТО.* – Ф. 231. – Оп. 6. – Спр. 1095. – 115 арк. 17. *ДАТО.* – Ф. 231. – Оп. 5. – Спр. 536. – 118 арк. 18. *Druga Rzeczpospolita. Wybór dokumentów.* – Warszawa, 1988. – 386 s. 19. *Бунечко С. М.* Етатизм у Польщі: особливості реалізації в багатонаціональній державі [Текст] / С. М. Бунечко // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Вип. 14. – Луцьк, 2008. – С. 144–149. 20. *Z Ministerstwa Przemysłu i Handlu // Monitor Polski.* – 1937. – 10 wrzesnia. – S. 2–3. 21. *Gołęmbiowski J.* Podstawy organizacyjno-prawne sektora państwowego w Polsce międzywojennej: Materiały z Konferencji w Ministerstwie Przekształceń Własnościowych / Gołęmbiowski J. – Warszawa, 1991. – S. 45. 22. *Gawiński R.* Interwencjonizm gospodarczy w polskim przemyśle włókienniczym 1918–1939 / Gawiński R. – Łódź, 1966. – 85 s. 23. *Stawiecki P.* Wojsko Drugiej Rzeczypospolitej / Stawiecki P. // *Polska odrodzona. 1918–1939. Państwo. Społeczeństwo. Kultura.* [Pod. red. J. Tomickiego]. – Warszawa, Wiedza Powszechna, 1982. – S. 200–216. 24. *Zaremba P.* Historia dwudziestolecia / Pawel Zaremba [Pierwsze krajowe wydanie oficjalne]. – Wrocław: Ossolineum, 1991.

Лєся Алексєвєц, Інна Квєтьєра

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ВОССТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ВТОРОЙ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ (1918–1939 ГГ.)

В статье авторы рассматривают основные тенденции восстановления и развития польской промышленности в период Второй Речи Посполитой.

Ключевые слова: Польское государство, экономическое развитие, промышленность, отрасли промышленности.

Lesya Alexiyevets, Inna Kvatyra

THE MAIN TRENDS OF INDUSTRY DEVELOPMENT AND RECONSTRUCTION OF Rich Pospolyta II (1918–1939)

In the article the author examines the main trends of reconstruction and development of Polish industry during the Rich Pospolyta II.

Key words: Poland, economic development, industry, branches of industry.